КБО

2646-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

КОЛЕСНІКОВА Ірина Валентинівна

УДК 371.134:373.3(043)

ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ВИБОРУ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАГАЛЬНОДИДАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

13.00.09 – теорія навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

НБ НПУ
100207830

Київ – 2008

5744
БІБЛІОТЕКА
НПУ імені М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член АПН України
Бондар Володимир Іванович,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
директор Інституту педагогіки і психології.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Паламарчук Валентина Федорівна,
Центральний інститут післядипломної
педагогічної освіти АПН України,
професор навчального відділу
ЦІППО АПН України;

кандидат педагогічних наук, доцент
Кендюхова Антоніна Анатоліївна,
Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені В.Сухомлинського, заступник
директора з питань моніторингу та
якості освіти.

Захист відбудеться " 22 " травня 2008 р. о 16^{30} годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою 01601, м. Київ - 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 01601, м. Київ - 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий " ____ " квітня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради **В. Д. Сиротюк**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні соціально-економічні зміни в Україні вимагають розробки і реалізації нових концепцій навчання та виховання учнів. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність у визначенні нових вимог до підготовки вчителя.

Сьогодні на якісно новому рівні розглядаються питання підготовки вчителя нового типу, здатного в процесі навчання розвивати творчий потенціал особистості дитини, використовуючи при цьому весь арсенал дидактичних засобів. Тому необхідним у процесі підготовки майбутнього вчителя є формування варіативного мислення, що виявляється в умінні будувати процес навчання з урахуванням усіх факторів, що впливають на його хід, та вносити корективи в наперед запланований навчальний процес.

Розвитку варіативного мислення майбутніх педагогів сприяє формування вмінь конструювати як процес навчання взагалі, так і методи навчання зокрема, які є основним засобом отримання очікуваного результату. Саме доцільно підібраний та вдало сконструйований метод навчання є запорукою досягнення поставленої мети та забезпечення ефективності навчального процесу в цілому.

Теоретичний та методичний аспекти вибраної проблеми постійно досліджуються в педагогіці (О.О.Абдулліна, Ю.К.Бабанський, П.М.Гусак, Н.Ф.Білокур, Н.В.Кузьміна, О.Г.Мороз, В.О.Сластьонін, О.І.Щербаков та ін.). Значна увага приділяється визначенню компонентів педагогічної діяльності, змісту професійно-педагогічних умінь (О.О.Абдулліна, І.О.Піскунов, Р.П.Скульський, В.О.Сластьонін, Л.Ф.Спірін та ін.). Розглядається проблема формування педагогічних умінь (Н.Ф.Білокур, В.О.Сластьонін та ін.), проте конструктивна діяльність вчителя як один із важливих компонентів професійної підготовки цілісно ще не вивчена. Дидактами (А.М.Алексюк, Ю.К.Бабанський, В.І.Бондар, А.А.Кендюхова, І.Я.Лернер, В.О.Онищук, В.Ф.Паламарчук, І.П.Підласий, М.М.Скаткін, І.М.Шапошнікова та ін.) зроблений значний внесок у галузь теорії методів навчання. Ними виявлені теоретичні передумови формування у студентів умінь вибору та конструювання методів навчання. І все ж технологія навчання студентів зазначеному виду діяльності ще не розроблена.

Актуальність дослідження визначається існуючими суперечностями між вимогами до вчителя початкової школи та наявними у нього професійними якостями; однобічністю підходу до педагогічних явищ, у тому числі й до методів навчання, вибір і конструювання яких здебільшого зводиться до врахування їх зовнішніх характеристик, що випливають із класифікації методів навчання за словесними, наочними та практичними носіями освітньої інформації без використання їх внутрішніх сутностей; недостатнім дослідженням та розробкою проблеми формування вмінь вибору методів навчання для організації макро- і мікродіяльності вчителя та учнів.

Актуальність проблеми формування вмінь вибору та конструювання методів навчання, недостатнє її опрацювання в теорії навчання та незадовільний стан розв'язання в практиці загальнодидактичної підготовки фахівців зумовили

вибір теми дисертаційного дослідження *"Формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів"*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану досліджень Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова при розробці теми "Теорія освіти і навчання як цілісна дидактична система" (реєстраційний номер 0100U006882), автором розроблений зміст практичних, семінарських та лабораторних занять з дидактики на диференційовано-інтегрованій основі.

Тема дисертації затверджена Вченою радою НПУ ім. М.П.Драгоманова (протокол №7 від 28.02.2002) та погоджена Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 5 від 14.05.2002 року).

Мета дослідження полягає в розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці структурно-функціональної моделі формування вмінь вибору методів навчання у процесі загальнодидактичної підготовки студентів до майбутньої діяльності в початковій школі.

Відповідно до мети визначені **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми в філософській, психолого-педагогічній, науково-методичній літературі та практиці.
2. Визначити стан сформованості у студентів умінь вибору та конструювання методів навчання на засадах загальної дидактики.
3. Розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність структурно-функціональної моделі формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.
4. Розробити навчально-методичний комплекс, який сприятиме формуванню вмінь вибору методів навчання у процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Об'єктом дослідження є загальнодидактична підготовка майбутніх учителів початкових класів.

Предметом дослідження є процес формування вмінь вибору та конструювання методів навчання у студентів.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що рівень сформованості вмінь вибору методів навчання з подальшим конструюванням мікродіяльності вчителя та учнів як важливого компонента загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів підвищиться за умов:

- реалізації процесу формування вмінь вибору методів навчання на основі системного, синергетичного та діяльнісного підходів, що тісно пов'язані один з одним;
- забезпечення цілеспрямованого навчання студентів вибору методів навчання як способів діяльності, в структурі яких відображаються всі

компоненти процесу навчання, що становлять сутність вибору з подальшим конструюванням методів навчання;

- впровадження в навчальний процес структурно-функціональної моделі формування вмінь вибору методів навчання та навчально-методичного комплексу, що сприяє формуванню названих умінь.

Методи дослідження. З метою перевірки гіпотези та розв'язання поставлених перед дослідженням завдань була розроблена програма його проведення, реалізація якої передбачала застосування комплексу методів, а саме:

- *теоретичні* - аналіз філософської, психологічної і педагогічної літератури, нормативних документів з проблеми дослідження; класифікація та систематизація теоретичних і експериментальних даних; теоретичне моделювання процесу формування вмінь вибору методів навчання, що надало змогу систематизувати теоретичний матеріал з теми дослідження; метод сходження від абстрактного до конкретного;

- *емпіричні* – методи збору інформації (анкетування, тестування, бесіда, педагогічне спостереження, вивчення продуктів діяльності студентів), що сприяло вивченню стану та реалізації досліджуваної проблеми; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний) з метою перевірки ефективності запропонованої моделі;

- *методи обробки результатів дослідження* – порівняльні методи, кількісний та якісний аналіз отриманих даних для вивчення процесу формування вмінь вибору методів навчання, методи математичної статистики.

Експериментальна база та організація дослідження. Дослідно-експериментальною базою були обрані Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова та Уманський державний педагогічний університет імені П.Тичини. Всього в експерименті взяли участь 358 студентів.

Дослідження здійснювалося впродовж 1999–2007 рр. та охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

Перший етап (1999-2000 рр.) – визначення вихідних позицій дослідження: мети та завдань, об'єкта, предмета, гіпотези, методології дослідження; теоретичне вивчення та аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури; дослідження стану розробки проблеми вибору та конструювання методів навчання в практиці роботи вчителів початкової школи; аналіз стану забезпечення формування у студентів умінь вибору методів навчання в умовах загальнодидактичної підготовки: визначення, обґрунтування та розробка методик констатувального та формувального експериментів.

Другий етап (2001–2005 рр.) спрямований на підготовку і проведення констатувального експерименту з метою вивчення стану сформованості вмінь вибору та конструювання методів навчання у майбутніх вчителів початкових класів; розробки моделі формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки; впровадження в практику навчання розробленої моделі та перевірка її ефективності.

Третій етап (2006–2007 рр.) – аналіз, узагальнення та систематизація отриманих емпіричних даних, формулювання висновків, оформлення розділів дисертаційного дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше* прослідкована динаміка процесу формування вмінь вибору методів навчання на кожному з етапів загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів; розроблена та науково обґрунтована структурно-функціональна модель формування вмінь вибору методів навчання; визначені критерії та рівні сформованості вмінь вибору та конструювання методів навчання у студентів;

- *удосконалений* алгоритм вибору та конструювання методів навчання в структурі уроку, що побудований на основі змістового та технологічного забезпечення процесу вибору методів навчання;

- *подальшого розвитку* дістала розробка структури діяльності з вибору методів навчання; вивчення та обґрунтування процесу конструювання методів навчання.

Практичне значення дослідження полягає в розробці навчально-методичного комплексу, що сприяє процесу формування вмінь вибору методів навчання, який містить:

- тематику та методику практичних занять з формування вмінь вибору та конструювання методів навчання під час вивчення студентами курсу "Дидактика";

- комплекс навчальних завдань та педагогічних ситуацій з метою формування названих умінь;

- засоби діагностування рівня сформованості знань і вмінь вибору та конструювання методів навчання;

- критерії та показники оцінювання сформованих умінь вибору та конструювання методів навчання.

Основні положення і рекомендації з питань формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів впроваджено у процесі підготовки фахівців зі спеціальності "початкове навчання" в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова (довідка № 04-10/968 від 17.05.2007 р.), Міжнародному економіко-гуманітарному університеті імені академіка Степана Дем'янчука (довідка № 01/140 від 20.03.2007 р.), Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії (довідка № 97 від 21.03.2007 р.), Уманському державному педагогічному університеті імені П.Тичини (довідка № 508/01 від 19.04.2007 р).

Апробація результатів дисертації. Теоретичні положення і практичні результати дослідження викладені в доповідях щорічних звітно-наукових конференцій НПУ ім. М.П.Драгоманова у 1999-2007 рр.; Міжнародній науково-методичній конференції "Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти" (Київ, 2004 р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: "Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнського з'їзду працівників освіти" (Київ, 2001 р.), "Педагогічні

технології навчання, виховання і розвитку молодших школярів" (Переяслав-Хмельницький, 2003 р.), "Молодь, освіта, наука, культура і національна самосвідомість" (Київ, 2004 р.), "Формування професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті моніторингу якості освіти" (Переяслав-Хмельницький, 2006 р.), "Реалізація компетентнісного підходу у педагогічній освіті як однієї з вимог входження в Європейський освітній простір" (Глухів, 2006 р.), "Формування професійної компетенції майбутніх вчителів початкових класів" (Херсон, 2007 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладено в 11 одноосібних публікаціях, з яких 9 - статті у фахових наукових виданнях України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (297 найменувань) та 3 додатків; містить 11 таблиць, 15 рисунків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 238 сторінок, з них 176 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтована актуальність проблеми, розкрита ступінь її розробки, окреслені об'єкт і предмет, визначені мета, гіпотеза та завдання, методи дослідження, наукова новизна, практична значущість, наведені відомості про апробацію та впровадження результатів.

У **першому розділі** *"Теорія і практика формування у студентів умінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки"* проаналізовані стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі; розглянуті особливості загальнодидактичної підготовки студентів – майбутніх вчителів початкових класів та визначена сутність поняття "загальнодидактична підготовка"; проаналізована динаміка формування вмінь вибору методів навчання на кожному з етапів загальнодидактичної підготовки студентів; здійснений аналіз стану розробки теорії методів навчання та технології їх вибору в дидактиці; досліджено існуючий стан сформованості у студентів умінь вибору та конструювання методів навчання на засадах загальної дидактики.

Вивчення науково-педагогічної літератури з проблеми загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів (О.А. Абдулліна, П.М. Гусак, І.Ф. Зеєр, Г. Клінберг, Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін, Л.Ф. Спірін та ін.) дало підстави стверджувати про відсутність однозначних поглядів і трактувань сутності цього процесу, його компонентів. В дослідженях працях використовуються поняття "дидактична підготовка", "загальнодидактична підготовка", хоча сутність їх тотожна. Так, дидактичну (загальнодидактичну) підготовку розглядають як органічну складову педагогічної, що визначається процесом професійного становлення майбутнього вчителя. В нашому дослідженні ми користувалися терміном "загальнодидактична підготовка", так як, на нашу думку, саме таке формулювання є більш точним відображенням зазначеного процесу.

Аналіз наукових джерел з досліджуваного питання дозволив визначити завдання загальнодидактичної підготовки, якими є: 1) формування системи загальнодидактичних знань; 2) оволодіння студентами необхідним комплексом загальнодидактичних умінь та навичок; 3) засвоєння ними досвіду творчої педагогічної діяльності; 4) формування у студентів системи ціннісно-емоційного ставлення до дидактичної теорії, педагогічної діяльності та процесу загальнодидактичної підготовки в цілому.

За порядком вивчення та функціональним забезпеченням навчальних дисциплін загальнодидактична підготовка у вищому навчальному педагогічному закладі проходить кілька етапів: підготовчий, базовий, варіативний, прикладний.

У розділі подано авторське формулювання поняття "загальнодидактична підготовка", що трактується нами наступним чином: ***загальнодидактичну підготовку*** визначаємо як дидактико-методичну, результати якої інтегруються в процесі проходження студентами педагогічної практики, що забезпечує формування вмінь майбутніх вчителів початкових класів моделювати та реалізовувати навчальний процес з урахуванням методичних особливостей конкретної навчальної дисципліни, керуючись науковими засадами загальної дидактики.

Доведено, що вміння конструювати складові цілісного навчального процесу – мікродіяльність вчителя та учнів (методи навчання), які функціонують в умовах включення учнів у навчально-пізнавальну діяльність, є вагомою складовою загальнодидактичної підготовки студентів – майбутніх вчителів школи першого ступеня. Визначена динаміка процесу формування вмінь вибору методів навчання на кожному з етапів загальнодидактичної підготовки. Так, *підготовчий* етап сприяє усвідомленню студентами специфіки майбутньої навчально-професійної діяльності, її значущості, формуванню інтересу до процесу оволодіння дидактичними знаннями та вміннями. *Базовий* етап забезпечує формування наукової основи вмінь, що полягає в оволодінні студентами знаннями про сутність понять: метод навчання, структура методу навчання, вибір та конструювання методу навчання та вміннями застосовувати ці знання. *Варіативний* етап забезпечує формування вмінь методично доцільного вибору та конструювання методів навчання, що надає вмінням вибору методів навчання предметного характеру. *Прикладний* етап забезпечує інтеграцію дидактичних та методичних знань і вмінь, апробування їх в безпосередній практичній діяльності, що формує у студентів уміння творчо застосовувати набуті під час попередніх періодів знання та вміння щодо вибору та конструювання методу навчання, а також усвідомлення майбутніми вчителями особистісної значущості вмінь моделювати мікродіяльність вчителя та учнів.

У розділі доведено, що фундаментом вмінь вибору методів навчання є розуміння студентами сутності методів навчання, їх функцій у навчальному процесі, умов їх адекватного вибору, побудови кожного з них та ефективного застосування. Вивчаючи та аналізуючи літературу, ми дійшли до висновку, що

пояснити природу методів навчання, розкрити їхню сутність можна лише за умови розгляду *функціонального, процесуального* та *структурного* аспектів зазначеного поняття. Основними *функціями* методів навчання є: освітня, розвивальна, спонукальна, контрольно-корекційна, виховна. Функції взаємопронизують одна одну, що характеризує метод навчання як поліфункціональне педагогічне утворення. *Процесуальний підхід* до вивчення методів навчання передбачає розгляд методу як способу спільної діяльності вчителя та учнів. Аналізуючи метод навчання з позицій *структурного* підходу, ми керувалися: 1) положенням про інваріантність процесу навчання та методу навчання, згідно з яким метод навчання – це мікродіяльність вчителя та учнів, яка має свою мету, певний зміст, засвоєння якого відбувається завдяки використанню відповідних засобів навчання та форм організації навчальної діяльності, а також результат; 2) положенням про те, що метод навчання є системою, компоненти якої знаходяться в тісних взаємозв'язках та залежностях один від одного.

Визначено, що в дидактиці розроблений широкий ряд критеріїв вибору методів навчання, проте основними є: 1) закономірності та принципи навчання; 2) мета, цілі та завдання навчання; 3) зміст та методи відповідної науки взагалі та відповідного навчального предмета, теми зокрема; 4) навчальні можливості учнів; 5) особливості зовнішніх умов; 6) можливості самих вчителів.

Результати вивчення стану сформованості у студентів умінь вибору та конструювання методів навчання на засадах загальної дидактики засвідчили, що за традиційною методикою теоретичні знання студентів про сутність та структуру методів навчання сформовані у переважної кількості студентів: II курсу – 89,2%, III курсу – 88,8%, V курсу – 72,7%. Проте ці знання значною мірою мають формальний характер, оскільки використати у практичній діяльності ці знання здатні лише 26,9% студентів II курсу, 21% - III курсу та 19,7% студентів V курсу. Порівнюючи та аналізуючи результати виконаних завдань студентами різних курсів, можна зробити висновок, що за традиційною методикою вивчення курсу "Дидактика", методик викладання дисциплін початкової школи, технологій вивчення освітніх галузей та проходження педагогічної практики значна увага приділяється сутності методів навчання. Проте цього недостатньо для процедур з вибору та конструювання методу як мікродіяльності вчителя та учнів. Про що й свідчать отримані результати.

У другому розділі *"Модель навчання студентів вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки"* розроблена та науково обґрунтована структурно-функціональна модель формування вмінь вибору методів навчання як багатомірної структури спільної діяльності вчителя та учнів (рис.1); вивчене змістове та технологічне забезпечення формування вмінь вибору та конструювання методу навчання в процесі загальнодидактичної підготовки студентів, на основі чого був побудований алгоритм вибору методу навчання.

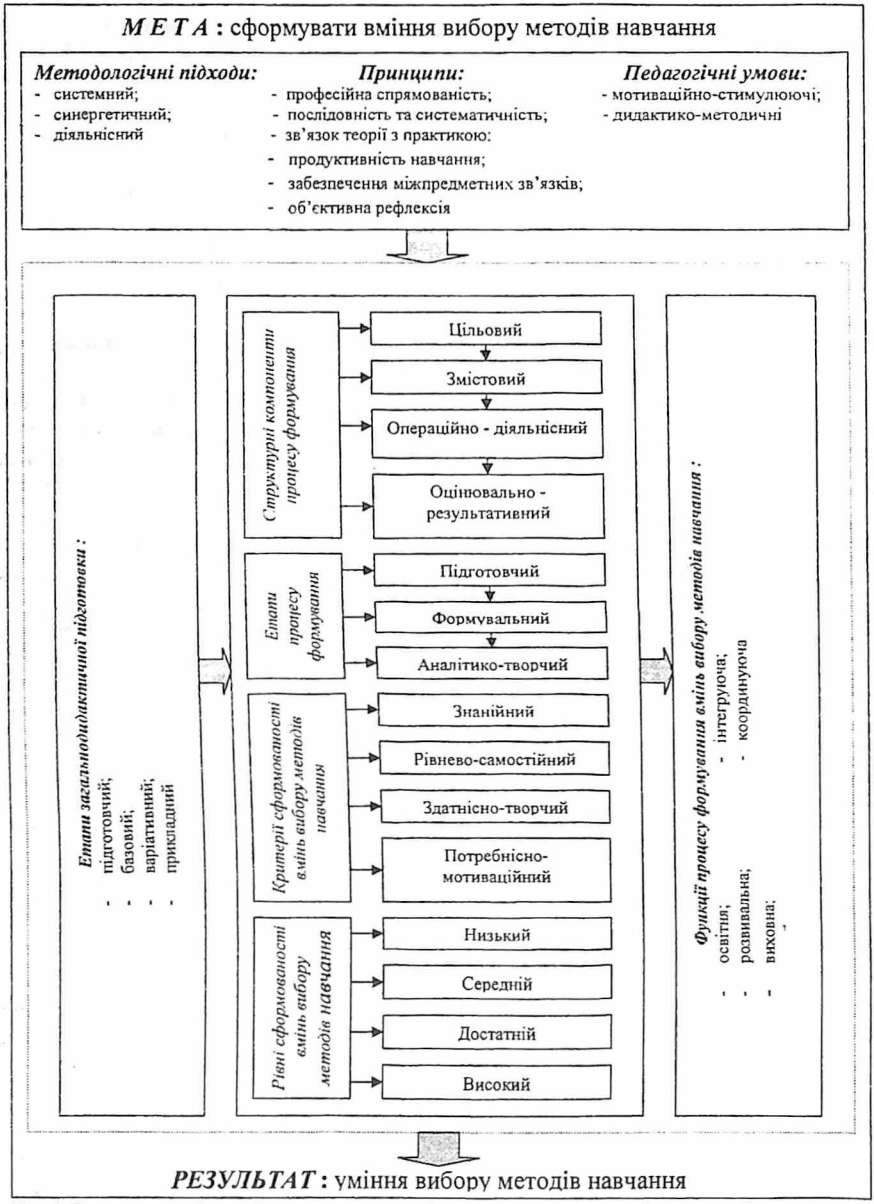

Рис.1.Структурно-функціональна модель формування вмінь вибору методів навчання

Створена на основі системного, синергетичного, діяльнісного підходів модель формування вмінь вибору методів навчання включає цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, оцінювально-результативний компоненти.

Цільовий компонент представлений єдністю мети та системи завдань, комплексне вирішення яких забезпечить її досягнення.

Змістовий компонент, наповненням якого є педагогічно адаптована система знань та вмінь, забезпечить формування необхідних умінь.

Операційно-діяльнісний компонент забезпечує теоретичну і практичну підготовку студентів, відображає процесуальну сутність процесу формування вмінь вибору методів навчання.

Оцінювально-результативний компонент забезпечує систематичне отримання зворотної інформації про стан сформованості вмінь вибору та конструювання методів навчання.

Всі ці компоненти є взаємозв'язаними та взаємозалежними, що характеризує структуру процесу формування зазначених умінь як цілісне взаємозумовлене утворення.

Враховуючи те, що уміння формуються не одразу, а проходять у своєму розвитку кілька стадій, нами були визначені наступні *етапи* процесу формування вмінь вибору методів навчання: підготовчий, формувальний, аналітико-творчий. Метою *підготовчого* етапу було забезпечення студентів теоретичними знаннями. На *формувальному* етапі відбувалася безпосередньо організація навчальної діяльності студентів з метою формування у них необхідних умінь. *Аналітико-творчий* етап дозволив контролювати стан навчального процесу як викладачеві, так і студентам, визначаючи ступінь ефективності методів, засобів та організаційних форм, що використовувалися на занятті; аналізувати стан сформованості знань та умінь студентів; з'ясовувати умови правильного чи причини недостатньо повного формування окремих знань та вмінь; співвідносити отриманий результат з передбачуваним на основі здійсненого аналізу виконання завдання творчого характеру.

Формування вмінь вибору методів навчання – процес поліфункціональний, що виявляється у взаємозалежності та взаємозумовленості його освітньої, розвивальної, виховної, інтегруючої та координуючої функцій.

Освітня функція виявляє спрямованість процесу формування вмінь на оволодіння студентами фундаментальними знаннями основ вибору та конструювання методів навчання та формування у них системи умінь з вибору, конструювання та корекції методів навчання.

Розвивальна функція процесу формування вмінь полягає в тому, що оволодіння дидактичними знаннями та вміннями органічно пов'язано з розвитком професійного мислення, мови, педагогічних здібностей, що дозволяють майбутньому вчителеві здійснювати творчий підхід до організації навчального процесу в початковій школі.

Виховна функція процесу віддзеркалює її позитивний вплив на формування професійно-значущих якостей особистості, мотивів навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Інтегруюча функція полягає в тому, що процес оволодіння та подальшого застосування вмінь вибору методів навчання як мікродіяльності вчителя та учнів активізує, систематизує та наповнює новим змістом знання студентів, що засвоєні ними під час вивчення дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Координуюча функція процесу формування вмінь вибору методів навчання пов'язана з її спрямовуючим впливом на майбутній процес вивчення студентами курсів часткових методик, спецкурсів, спецсемінарів, а також проходження педагогічної практики, що позитивно впливає на загальнодидактичну підготовку студентів в цілому.

Наповнення кожного компонента моделі відповідним змістом, їх взаємодія, особливості реалізації кожного етапу регулюються дією *дидактичних принципів*, що лежать в основі формувального процесу. Були визначені наступні принципи: принцип професійної спрямованості, послідовності та систематичності, зв'язку теорії з практикою, продуктивності навчання, забезпечення міжпредметних зв'язків, об'єктивної рефлексії.

Процес реалізації структурно-функціональної моделі формування вмінь вибору методів навчання вимагає створення та врахування ряду педагогічних умов. До *умов*, необхідних для ефективного процесу формування в нашому дослідженні, віднесені: мотиваційно-стимулюючі (сприяння та підтримка зацікавленості студентів процесом побудови мікродіяльності вчителя та учнів; усвідомлення студентами мети, заради якої формуються знання та уміння, сприймання її як особистісно значущої; розвиток у студентів активно-діяльнісного підходу до процесу вибору методів навчання; формування потреби в аналізі та самооцінці виконаних завдань, визначенні та доопрацюванні допущених помилок; формування у студентів стійкої потреби в самоосвіті), дидактико-методичні (реалізація особистісно орієнтованого підходу під час навчання студентів; здійснення викладачем поетапного керівництва навчальною діяльністю студентів; забезпечення оволодіння студентами пооперацiйним складом дій щодо вибору та конструювання методів навчання відповідно до розробленого алгоритму; застосування спеціально розробленого навчально-методичного комплексу під час вивченні студентами "Дидактики" та проведення консультацій на всіх етапах загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів).

З метою підвищення ефективності реалізації моделі всебічно вивчалися процедури вибору методів навчання та їх теоретико-технологічний супровід, що дало можливість розробити та обґрунтувати *алгоритм* вибору методу навчання.

Визначено структуру процесу вибору методів навчання, яка розглядається нами як інтегративне утворення, компоненти якого (аналіз, діагностування, прогнозування, проектування, моделювання) взаємопов'язані та взаємозумовлені, об'єднані між собою прямим і зворотним зв'язками. Таким чином, під *вибором методу навчання* ми розуміємо спеціально організовану діяльність, що складається з комплексу процедур та спрямована на вибір оптимального методу навчання за його зовнішньою формою прояву з подальшим наповненням адекватними змісту виучуваного загальними та

методичними прийомами, практичними діями та розумовими операціями, що в сукупності становлять цілісну педагогічну технологію, застосування якої гарантовано забезпечує засвоєння певної частини інформації кожним учнем, незалежно від рівня його навчальних можливостей.

У третьому розділі *"Динаміка формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки студентів"* розгорнута логіка дослідження та основні позиції експериментальної роботи; визначена ефективність експериментальної моделі навчання студентів вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки; прослідкована динаміка формування вмінь протягом формувального періоду підготовки.

Формувальний експеримент проводився в умовах навчально-виховного процесу на базі Інституту педагогіки і психології НПУ ім. М.П.Драгоманова та Уманського державного педагогічного університету ім. П.Тичини в період з 2001 року - по 2005 рік. Метою експерименту була реалізація процесу формування вмінь вибору методів навчання під час загальнодидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів та експериментальна перевірка ефективності створеної моделі.

В експерименті брали участь студенти II – V курсів експериментальних груп (під індексом ЕГ) – всього 180 осіб. Для співставлення результатів у якості контрольних груп досліджувалися студенти цього ж Інституту та факультету (під індексом КГ), кількість яких складала 178 осіб. Загальна вибірка становила 358 студентів.

Виявлення рівня сформованості вмінь вибору методів навчання у студентів здійснювалося з використанням таких *критеріїв:*

1) знанійного - наявність в основі діяльності студентів психолого-дидактичних знань та усвідомленість своїх дій;

2) рівнево-самостійного - самостійність діяльності студентів у процесі вибору та конструювання методу навчання;

3) здатнісно-творчого - здатність творчо застосовувати знання з вибору методів навчання та забезпечувати широту їх перенесення в нові умови й ситуації;

4) потребнісно-мотиваційного - характер мотивації студентів стосовно виконуваної діяльності.

На основі аналізу наукової літератури, виділених критеріїв були визначені рівні, які характеризують сформованість вмінь вибору методів навчання у майбутніх вчителів початкових класів: високий, достатній, середній, низький.

Високий рівень властивий студентам, які творчо володіють психолого-дидактичними знаннями, мають яскраво виражену потребу в оволодінні вміннями вибору та конструювання методів навчання як мікродіяльності вчителя та учнів; відрізняються дійовим, особистісним, відповідальним ставленням до навчальної діяльності. Студенти аналізують методи навчання з позицій системного підходу, розглядаючи їх як цілісне багатоякісне багатомірне педагогічне явище. Виявляють розуміння інваріантності процесу навчання та методу навчання, в результаті чого розглядають метод як мікродіяльність

вчителя та учнів. Проявляють варіативне мислення в залежності від завданих критеріїв при зміні вихідних умов. Оцінювальні судження щодо мікродіяльності вчителя та учнів будують у логіці системного та оптимізаційного підходів. Швидко знаходять співвідношення між структурними компонентами методу навчання та особливостями пізнавального процесу. Майбутні вчителі раціонально та ефективно організовують свою навчальну діяльність, що виявляється у відмінній та добрій загальній успішності. Високий рівень сформованості вмінь вибору методів навчання передбачає його відпрацьованість, творчий стиль у роботі студентів.

До **достатнього рівня** відносилися студенти, що володіють достатньо сформованою системою психолого-дидактичних знань. Навчальні завдання виконують переважно самостійно, намагаючись критично осмислити, проаналізувати результати виконаної роботи на основі засвоєних знань. Розглядають метод навчання як цілісне багатомірне педагогічне явище. Аналіз методу навчання здійснюють з позицій системного підходу, в результаті чого розглядають його (метод) як систему з урахуванням всіх зв'язків та залежностей між його структурними компонентами. Майбутні вчителі виявляють знання та розуміння сутності всіх факторів, які визначають вибір та структуру методу. Проте, у процесі вибору методу навчання враховують не всі необхідні фактори (наприклад, мету, вік учнів, рівень їх навчальних можливостей тощо). У процесі побудови мікродіяльності вчителя та учнів керуються особливостями процесу пізнання. По закінченню вибору методів навчання студенти здійснюють аналіз виконаної діяльності, аналізують неточності та помилки, за необхідності вносять корекцію, вдосконалюють вибраний та сконструйований ними метод, проте допускають незначні помилки. Виявляють ситуативний інтерес до процесу вибору методів навчання.

Середній рівень притаманний студентам, які володіють психолого-дидактичними знаннями, але знання ці не є системою, навчальна діяльність таких студентів за своїм характером в цілому репродуктивна, дії виконуються за відомими зразками, проте ці зразки пристосовуються, адаптуються майбутніми вчителями до конкретних завданих умов, факторів. При визначенні сутності методів навчання студенти зазначають не всі основні ознаки методів; кожну класифікацію методів навчання розглядають як окрему, в результаті чого відсутнє розуміння методу навчання як цілісного багатомірного педагогічного утворення. При аналізі структури методу відсутній системний підхід, тому метод розглядається як сукупність його складових частин без врахування зв'язків та залежностей між ними. Студенти не розуміють зв'язків та залежностей між структурою методу навчання та факторами, що відіграють визначальну роль при його виборі та конструюванні (наприклад, метою, рівнем навчальних можливостей учнів, їх віком, тощо). Тому процес вибору та конструювання методів навчання задовольняється будь-яким добором прийомів, дій та операцій, використання яких не веде до бажаного результату. Ставлення до діяльності з вибору методів навчання як мікродіяльності вчителя та учнів індиферентне; в цілому мотивація до виконання навчальної діяльності у

студентів обмежується пізнавальним інтересом, який виявляється на рівні потреби в позитивному оцінюванні і спрямований на знаходження шляхів розв'язання вже поставлених завдань.

Низький рівень сформованості вмінь вибору методів навчання властивий студентам, знання яких неусвідомлені, нестійкі, недієві, характеризуються недостатньою узагальненістю і систематизованістю. При виконанні завдань упускаються основні і враховуються другорядні ознаки понять; уміння використовувати знання у процесі вибору методів навчання, розуміння зв'язків та залежностей між компонентами методу та факторами, що впливають на його вибір та структуру, відсутні. У процесі вибору та конструювання методів навчання майбутні вчителі не враховують особливості пізнавального процесу. Обсяг самостійності студентів незначний: переважає розв'язання навчальних завдань за зразком, репродуктивна навчальна діяльність, вони не здатні переносити засвоєні способи педагогічної діяльності у нові ситуації. Доцільність своїх дій такі студенти не в змозі пояснити, обґрунтувати, виконання завдань здійснюється інтуїтивно, у результаті чого мета у більшості випадків не досягається. Загальна успішність студентів в основному характеризується як задовільна. Мотивація студентів цієї групи до навчальної діяльності обмежується прагненням здобути вищу освіту, пізнавальний інтерес виявляється лише у ситуації позитивного оцінювання.

Цілеспрямована робота по формуванню вмінь проходила у декілька етапів: у ході вивчення студентами курсу "Дидактика" (II курс) формувалися загальні вміння вибору методів навчання; під час вивчення методик викладання дисциплін початкової школи (II, III курси) процес вибору методів навчання наповнювався методичним змістом; у ході засвоєння знань з технологій вивчення освітніх галузей та проходження майбутніми вчителями педагогічної практики (IV, V курси), що забезпечувало застосування сформованих умінь безпосередньо у практичній діяльності, тобто забезпечувалась дієвість наявних знань.

У процесі формувального експерименту робота зі студентами у контрольних групах здійснювалася в умовах традиційної професійної підготовки. Підготовка студентів в експериментальних групах відбувалася за експериментальною програмою формування вмінь вибору методів навчання. На кожному з етапів загальнодидактичної підготовки студентів нами були проведені контрольні зрізи з метою визначити рівні сформованості вмінь вибору методів навчання та динаміки їх формування під впливом експериментальної системи навчання, що дозволило коригувати даний процес.

Аналіз результатів експерименту дав можливість підрахувати приріст умінь вибору методів навчання у студентів на кожному з етапів загальнодидактичної підготовки (табл.1). Як переконливо свідчать дані, зростання рівня сформованості вмінь будувати мікродіяльність учителя та учнів відбувалося поступово впродовж усього періоду загальнодидактичної підготовки студентів – майбутніх учителів початкових класів. Показники приросту досліджуваної якості студентів експериментальних груп порівняно з контрольними на кожному

з етапів становлять: базовому - 27,8 % в експериментальних групах та 4,0 % в контрольних, варіативному – 10,5 % ЕГ та 4,5 % КГ, прикладному – 11,1 % ЕГ та 2,8 % КГ, що свідчить про ефективність експериментального процесу формування вмінь вибору методів навчання і застосованих адекватних засобів його забезпечення.

Таблиця 1

Показники сформованості вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки

Рівні сформованості вміння вибирати методи навчання	Кількість студентів											
	Експериментальна група (180 студентів)						Контрольна група (178 студентів)					
	Дані констатувального експерименту		Дані формувального експерименту		Приріст		Дані констатувального експерименту		Дані формувального експерименту		Приріст	
	Абс кіл.	%	Абс кіл.	%	Абс кіл.	%	Абс кіл.	%	Абс кіл.	%	Абс. кіл.	%
Після вивчення курсу «Дидактика» (студенти II курсу)												
Низький	55	30,5	24	13,3	-31	-17,2	51	28,7	37	20,8	-14	-7,9
Середній	61	33,9	42	23,3	-19	-10,6	60	33,7	67	37,6	7	3,9
Достатній	51	28,4	84	46,7	33	18,3	53	29,8	58	32,6	5	2,8
Високий	13	7,2	30	16,7	17	9,5	14	7,8	16	9,0	2	1,2
Після вивчення методик викладання дисциплін початкової школи (студенти III курсу)												
Низький	24	13,3	14	7,8	-10	-5,5	37	20,8	31	17,4	-6	-3,4
Середній	42	23,3	33	18,3	-9	-5,0	67	37,6	65	36,5	-2	-1,1
Достатній	84	46,7	96	53,3	12	6,6	58	32,6	63	35,4	5	2,8
Високий	30	16,7	37	20,6	7	3,9	16	9,0	19	10,7	3	1,7
Після засвоєння знань з технологій вивчення освітніх галузей та проходження всіх видів педагогічної практики (студенти V курсу)												
Низький	14	7,8	7	3,9	-7	-3,9	31	17,4	27	15,2	-4	-2,2
Середній	33	18,3	20	11,1	-13	-7,2	65	36,5	64	35,9	-1	-0,6
Достатній	96	53,3	107	59,5	11	6,2	63	35,4	66	37,1	3	1,7
Високий	37	20,6	46	25,5	9	4,9	19	10,7	21	11,8	2	1,1

Про ефективність впливу розробленої структурно-функціональної моделі на формування вмінь вибору методів навчання у процесі загальнодидактичної підготовки вказує динамічне зростання в експериментальних групах кількості студентів, які оволоділи зазначеними вміннями достатнього і високого рівнів. Кількість респондентів з достатнім рівнем сформованості вмінь вибору методів навчання збільшилася в експериментальних групах на 25,6 % проти контрольних груп – 7,3%; з високим рівнем сформованості вмінь збільшилася в експериментальних групах на 18,3 % проти контрольних – 4%.

Для виявлення значимості розходжень показників рівнів сформованості вмінь вибору методів навчання у майбутніх учителів початкових класів було здійснено математичне опрацювання результатів за двовибірковим t– критерієм

Стьюдента для незалежних вибірок. Отримані результати констатувального експерименту засвідчили, що різниця між показниками рівнів сформованості вмінь вибору методів навчання у студентів експериментальної та контрольної груп не є статистично значимою (t факт. < t табл. на кожному з рівнів). Різниця між показниками рівнів сформованості вмінь після базового, варіативного та прикладного етапів у студентів експериментальної та контрольної груп є статистично значимою (t факт. > t табл. на кожному з рівнів).

Таким чином, результати експерименту свідчать, що процес формування вмінь вибору методів навчання протягом усіх етапів загальнодидактичної підготовки відбувався успішно. Зафіксована успішність формування вмінь побудови мікродіяльності вчителя та учнів переконливо свідчить про педагогічну доцільність та ефективність обґрунтованого процесу експериментального навчання. Це забезпечило: ґрунтовне засвоєння студентами сутності педагогічного поняття «метод навчання» як багатосторонньої мікродіяльності вчителя та учнів, особливостей процесу його вибору та конструювання; усвідомлення доцільності професійних дій; здатність майбутніх учителів початкових класів свідомо та творчо застосовувати вміння вибору методів навчання, моделюючи процес навчання; потребу в постійному самоаналізі та самовдосконаленні.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й вирішення проблеми формування вмінь вибору методів навчання шляхом розробки та впровадження у навчальний процес структурно-функціональної моделі формування названих умінь.

Аналіз результатів дослідження надав можливість зробити такі висновки:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури засвідчив недостатній стан розробленості досліджуваної проблеми. Проте узагальнення поглядів науковців, що займалися вивченням та розробкою питання, дозволило стверджувати, що загальнодидактична підготовка як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів є складною поліфункціональною системою з численними зв'язками між її компонентами. Процес формування вмінь вибору методів навчання відбувається на кожному з етапів загальнодидактичної підготовки: підготовчому, базовому, варіативному, прикладному.

2. Аналіз стану сформованості у студентів умінь вибору методів навчання на засадах загальної дидактики показав, що в цілому вони: 1) не свідомі того, що метод навчання має складну структуру як багатомірне, багатостороннє утворення, яке є інваріантним діяльності навчання; 2) не розуміють поліфункціональності методів навчання, що є однією із умов їх вибору для здійснення комплексу навчально-пізнавальних, розвивально-виховних, репродуктивно-творчих завдань; 3) не дотримуються послідовності операцій при виборі та конструюванні методів навчання: адекватно змісту виучуваного вибирати зовнішню форму існування способу діяльності; обрану форму

наповнювати прийомами, діями, операціями; обирати рух змісту виучуваного за індуктивної, дедуктивної чи традуктивної логіки розгортання процесу засвоєння.

3. Розроблена в дослідженні структурно-функціональна модель формування вмінь вибору методів навчання включає цільовий, змістовий, операційно-діяльнісний, оцінювально-результативний компоненти, які реалізувалися на базовому, варіативному, прикладному етапах загальнодидактичної підготовки. *Базовий* етап забезпечує формування наукової основи вмінь, що полягає в оволодінні студентами знаннями про сутність понять: метод навчання, структура методу навчання, вибір методу навчання та вміннями застосовувати ці знання. *Варіативний* етап забезпечує формування вмінь методично доцільного вибору та конструювання методів навчання, що надає вмінням вибору методів навчання предметний характер. *Прикладний* етап забезпечує інтеграцію дидактичних та методичних знань і вмінь, апробування їх у безпосередній практичній діяльності, що формує у студентів уміння творчо застосовувати набуті під час попередніх етапів знання та вміння щодо вибору та конструювання методу навчання, а також усвідомлення майбутніми вчителями особистісної значущості вмінь моделювати мікродіяльність учителя та учнів. Структурно-функціональна модель була створена на основі системного, синергетичного, діяльнісного підходів, що дозволило побудувати процес формування як цілісну систему.

4. На основі розроблених у дослідженні критеріїв і показників сформованості вмінь вибору методів навчання встановлено, що приріст досліджуваної якості студентів експериментальної та контрольної груп на базовому етапі становить 27,8 % в експериментальних групах та 4,0 % в контрольних, варіативному – 10,5 % ЕГ та 4,5 % КГ, прикладному – 11,1 % ЕГ та 2,8 % КГ. Зафіксована успішність процесу формування вмінь вибору методів навчання переконливо свідчить про педагогічну доцільність і ефективність обгрунтованого процесу експериментального навчання.

Разом з тим, проведене дослідження не вичерпує цілковитого розв'язання означеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують питання забезпечення міжпредметних зв'язків та інтеграції дидактичної та методичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, що забезпечить підвищення рівня загальнодидактичної підготовки в цілому.

Основний зміст дисертації відображений у таких публікаціях:

1. Колеснікова І.В. Умови вибору методів навчання // Наукові записки: Збірник наукових праць НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ, 2001.- С. 52 – 58.

2. Колеснікова І.В. Дидактична підготовка вчителя як частина цілісної професійної підготовки // Збірник: Наукові записки. – Вип. 32, част. ІІ. – Кіровоград, 2001. – С. 60 – 64.

3. Колеснікова І.В. Цілісний підхід до методів навчання як важлива умова при формуванні у студентів умінь конструювати методи навчання // Наукові

записки: Збірник наукових статей НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: НПУ, 2001. - Випуск 41. - С. 45 – 48.

4. Колеснікова І.В. Аналіз структури методів навчання, що використовуються в школі, досвіду їх вибору та конструювання вчителями // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі: Збірник наукових праць. – Рівне: Волинські обереги, 2002. – С. 270 – 273.

5. Колеснікова І.В. Поліфункціональність методів навчання як важлива умова ефективності навчального процесу // Наука і сучасність. Збірник наукових праць НПУ ім. М.П.Драгоманова. – К.: Логос.- 2002.- Том XXXI. - С.53 – 59.

6. Колеснікова І.В. Багатомірна модель методів навчання як основа побудови навчально-пізнавального процесу // Соціалізація особистості: Збірник наукових праць. – К.: Логос, 2002. Том XVI - С. 166 – 176.

7. Колеснікова І.В. Формування вмінь вибирати та конструювати методи навчання як системотвірний елемент дидактичної підготовки вчителя початкової школи // Науковий часопис НПУ ім. М.П.Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – К.: НПУ, 2004. – Вип.1.- С. 57 – 63.

8. Колеснікова І.В. Модель формування вміння у студентів вибирати методи навчання як багатомірну структуру спільної діяльності вчителя та учнів // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання: Збірник наукових праць. – К.: НПУ, 2007.– Вип. 6. – С. 92 – 98.

9. Колеснікова І.В. Формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів. - Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 46. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2007. – С. 239 – 243.

10.Колеснікова І.В. Врахування поліфункціональності методів навчання – ефективна умова ефективного процесу навчання // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми вищої педагогічної освіти у світлі рішень II Всеукраїнської з'їзду працівників освіти» - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2002.- Ч.2. - С.131 – 134.

11.Колеснікова І.В. Формування вмінь вибирати та конструювати методи навчання як системотвірний елемент дидактичної підготовки вчителя початкової школи // Матеріали Міжнародної науково-методичної конференції "Підготовка вчителя початкової школи в умовах нової парадигми освіти". – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2004. – С. 122 – 124.

АНОТАЦІЇ

Колеснікова І.В. Формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. - Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. - Київ, 2008.

Дисертація присвячена проблемі формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

Проведений аналіз педагогічних, психологічних, методичних джерел вказує на відсутність спеціальних досліджень з даної проблеми. У дисертаційному дослідженні проаналізовано теоретико-методичні засади вибору та конструювання методів навчання, подано методику формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх учителів початкових класів.

У роботі науково обґрунтований цілісний процес формування вмінь вибору та конструювання методів навчання в єдності виявлених послідовних, взаємозумовлених етапів, визначені умови ефективності формування зазначених умінь, відображені хід і результати експериментального дослідження.

Аналіз результатів формувального експерименту свідчить про ефективність розробленої методики формування вмінь вибору методів навчання в процесі загальнодидактичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Ключові слова: загальнодидактична підготовка, вибір методів навчання, конструювання методів навчання, формування вмінь вибору методів навчання.

Колесникова И.В. Формирование умений выбора методов обучения в процессе общедидактической подготовки будущих учителей начальных классов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. - Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. - Киев, 2008.

Диссертационное исследование посвящено проблеме формирования умений выбора методов обучения в процессе общедидактической подготовки будущих учителей начальных классов. Экспериментально обосновано, что в существующей системе профессионального обучения учителей начальных классов в вузе уделяется недостаточно внимания проблеме формирования умений организации макро- и микродеятельности учителя и учеников.

В диссертации сделан анализ теоретико-методологических основ выбора и конструирования методов обучения, разработана методика формирования

умений выбора методов обучения в процессе общедидактической подготовки будущих учителей начальных классов.

Общедидактическая подготовка рассматривается как дидактико-методическая, интеграция которой происходит во время педагогической практики студентов, результатом чего является их способность моделировать и реализовывать учебный процесс в соответствии с методическими особенностями определенной учебной дисциплины, основываясь на положениях общей дидактики.

Обозначена специфика формирования умений выбора методов обучения на протяжении всех этапов общедидактической подготовки студентов. Таким образом, определено, что подготовительный этап способствует осознанию студентами специфики учебно-профессиональной деятельности. На базовом этапе подготовки будущие учителя овладевают дидактическими знаниями и умениями выбора методов обучения. Вариативный этап обеспечивает формирование умений наполнять методы обучения методическими приемами. Прикладной этап способствует интеграции дидактических и методических знаний и умений, обеспечивает их реализацию непосредственно в практической деятельности.

В концептуальной части работы определены содержание и структура процесса выбора методов обучения, компоненты которого (анализ, диагностирование, прогнозирование, проектирование, моделирование) взаимосвязаны и взаимообусловлены, функционируют по законам прямой и обратной связи.

В диссертации научно обоснован и экспериментально проверен специально организованный, целостный процесс формирования умений выбора методов обучения в процессе общедидактической подготовки будущих учителей начальной школы. Этот процесс функционирует в единстве и взаимосвязи последовательных этапов: подготовительного, формирующего, аналитико-творческого. Экспериментально выделены условия эффективного формирования умений выбора методов обучения, обоснованы основополагающие принципы формирующего процесса, обозначены его функции.

Эффективная реализация предложенной экспериментальной методики формирования умений выбора методов обучения возможна при определенных педагогических условиях: мотивационно-стимулирующих (поддержка заинтересованности студентов процессом построения микродеятельности учителя и учеников; осознание студентами цели, ради которой формируются знания и умения, восприятие ее как личностно значимой; развитие у студентов активно-деятельностного подхода к процессу выбора методов обучения; формирования потребности в анализе и самооценке исполненных заданий, определении и доработке допущенных ошибок; формирование потребности в самообразовании); дидактико-методических (реализация личностно ориентированного подхода к обучению студентов, реализация поэтапного педагогического руководства учебной деятельностью студентов, обеспечение

овладения студентами поэтапными действиями по выбору и конструированию методов обучения относительно разработанного алгоритма, использование специально разработанного учебно-методического комплекса в процессе изучения студентами «Дидактики» и проведение консультаций на всех этапах общедидактической подготовки будущих учителей начальных классов).

Обобщение названных выше условий позволило выделить следующие принципы организации учебного процесса студентов: 1) профессиональной направленности, 2) последовательности и систематичности, 3) связи теории с практикой, 4) продуктивности обучения, 5) обеспечение межпредметных связей, 6) объективной рефлексии.

Высокий уровень умений студентов моделировать микродеятельность учителя и учеников свидетельствует о педагогической целесообразности и эффективности обучения, что подтверждает гипотезу исследования.

Ключевые слова: общедидактическая подготовка, выбор методов обучения, конструирование методов обучения, формирование умений выбора методов обучения.

Kolesnikova I.V. Formation of skills to select the methods of education during general didactical training process for future pre-school teachers. - Manuscript.

Thesis for Pedagogical Science Candidate degree on the specialty - 13.00.09 - theory of education. - The M. P. Dragomanov National Pedagogical University. - Kiev, 2008.

The main goal of dissertation was to design, analyze scientifically and test the structure-functional model of formation of skills to select the methods for education.

The theoretical background for methods of education, its selection and construction were achieved. The essence of the notion "general didactical training process" has been identified.

The components, consecutive stages, main conditions, criteria and the levels of student's skills formation were obtained. The model and the methodical complex were elaborated and experimentally proved.

The results confirm the effectiveness of experiment depend on the systematic, synergetic and activity approaches in forming process; providing the existence of a purposed study process; introduction of structure-functional model for formation of skills to select the methods of education during general didactical training process for future pre-school teachers.

Key words: general didactical training, selection of methods for education, experimental model, formation of skills, future pre-school teachers.

Підписано до друку 26.03.2008 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 194

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26